Qabul qilindi: 3-oktabr 2026-yil • Ma’qullandi: 8-oktabr 2026-yil • Nashr qilindi: 14-oktabr 2026-yil

QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARIDA BANK KREDITLARI SHARTLARINI MODERNIZATSIYA LOYIHALARIGA MOSLASHTIRISH MEXANIZMI

Ikramov Elyor Baxramovich
Markaziy bank Korporativ muvozanat xizmati Yoshlarga oid davlat siyosati va sport sohasini muvofiqlashtirish bo‘limi boshlig‘i
E-mail: Elbahramov@gmail.com

MECHANISM FOR ADAPTING BANK LOAN TERMS TO MODERNIZATION PROJECTS OF BUILDING MATERIALS INDUSTRY ENTERPRISES

Ikramov Elyor Bakhramovich
Head of the Division for Coordination of State Youth Policy and Sports, Corporate Balance Service, Central Bank of the Republic of Uzbekistan

МЕХАНИЗМ АДАПТАЦИИ УСЛОВИЙ БАНКОВСКИХ КРЕДИТОВ К ПРОЕКТАМ МОДЕРНИЗАЦИИ ПРЕДПРИЯТИЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ СТРОИТЕЛЬНЫХ МАТЕРИАЛОВ

Икрамов Элёр Бахрамович
Начальник отдела координации государственной молодёжной политики и сферы спорта Службы корпоративного баланса Центрального банка Республики Узбекистан

Qurilish materiallari sanoatini rivojlantirishga oid qarorlarda tarmoqda yangi ishlab chiqarish quvvatlarini barpo etish va mavjud korxonalarni modernizatsiya qilish loyihalarini, jumladan, bank kreditlari hisobiga, moliyalashtirish ko‘zda tutilgan [1; 2]. Bunday loyihalarning natijasi ko‘p jihatdan kredit shartlarining loyiha xususiyatlariga qanchalik mos kelishiga bog‘liq.

Qurilish materiallari sanoati korxonalarida ishlab chiqarishni modernizatsiyalash uskunalarni xarid qilish bilan birga ularni yetkazib berish, o‘rnatish, sinovdan o‘tkazish va ishlab chiqarishga moslashtirishni ham qamrab oladi. Ushbu bosqichlarning davomiyligi korxonaning qo‘shimcha mahsulot ishlab chiqarishi va undan pul tushumi olish muddatiga ta’sir ko‘rsatadi. Bank kreditining to‘lov jadvali mazkur jarayonlarni hisobga olmasa, loyiha iqtisodiy jihatdan istiqbolli bo‘lsa ham, korxonada vaqtinchalik mablag‘ yetishmovchiligi yuzaga kelishi mumkin [5].

Shu sababli kredit shartlarini modernizatsiya loyihasining xususiyatlariga moslashtirish ishlab chiqarish uzluksizligini ta’minlashning muhim shartidir. Mazkur tezisda ushbu vazifani loyiha tayyorlash, moliyalashtirish va natijalarni kuzatish bosqichlarini bog‘lovchi tashkiliy-iqtisodiy mexanizm orqali amalga oshirish taklif etiladi.

Mexanizmning dastlabki bosqichida modernizatsiyaga ehtiyoj aniqlanadi. Bunda eskirgan uskunalar, ishlab chiqarishdagi cheklovlar, yuqori energiya sarfi va mahsulot sifati bilan bog‘liq muammolar tahlil qilinadi. Muqobil loyihalar ishlab chiqarish unumdorligi, mahsulot tannarxi va kutilayotgan pul oqimlariga ta’siri bo‘yicha taqqoslanadi.

Keyingi bosqichda loyihaning umumiy mablag‘ talabi va kreditga ehtiyoji asoslanadi. Hisob-kitoblarga uskuna narxi, yetkazib berish, o‘rnatish, xodimlarni tayyorlash hamda ishlab chiqarishni boshlash uchun zarur aylanma mablag‘lar kiritiladi. Korxonaning o‘z mablag‘lari va boshqa tasdiqlangan moliyalashtirish manbalari hisobga olingan holda qarz mablag‘iga ehtiyoj aniqlanadi [3; 4].

Kredit shartlarini shakllantirishda uskuna ishga tushirilishi va mahsulot sotilishidan kutiladigan pul tushumlari asosiy mezon sifatida olinishi taklif etiladi. Kredit muddati, asosiy qarzni qaytarish boshlanadigan sana va to‘lov davriyligi loyiha pul oqimlariga muvofiq asoslanishi kerak. Imtiyozli davr mavjud bo‘lsa, uning qaysi to‘lovlarga tatbiq etilishi va ushbu davrda foizlarning hisoblanish tartibi alohida ko‘rsatiladi [5; 6].

Loyihaning barqarorligini baholash uchun turli ssenariylar ishlab chiqish maqsadga muvofiq. Uskunaning ishga tushishi kechikishi, mahsulot sotuvining kamayishi yoki xomashyo narxining oshishi sharoitida korxonaning qarz to‘lovlarini bajarish imkoniyati

tekshiriladi [6; 7]. Bunday tahlil loyiha ko‘lamini va qarz yukini korxonaning real imkoniyatlariga moslashtirishga yordam beradi.

Mexanizmning yakuniy bosqichi monitoringni qamrab oladi. Unda mablag‘larning maqsadli sarflanishi, uskunaning ishga tushirilishi, ishlab chiqarish hajmi, mahsulot tannarxi va pul tushumlari kuzatiladi. Reja va amaldagi natijalar o‘rtasidagi farqlar aniqlanib, ularning sabablariga qarab ishlab chiqarish yoki loyiha boshqaruvi bo‘yicha tuzatish choralari belgilanadi.

Xulosa. 1. Modernizatsiya loyihasi uskunani yetkazib berish, o‘rnatish, sinovdan o‘tkazish va ishlab chiqarishga moslashtirish bosqichlarini qamrab oladi; kredit to‘lov jadvali bu bosqichlarni hisobga olmasa, istiqbolli loyihada ham vaqtinchalik mablag‘ yetishmovchiligi yuzaga kelishi mumkin.

2. Taklif etilgan tashkiliy-iqtisodiy mexanizm modernizatsiyaga ehtiyojni aniqlash, kreditga ehtiyojni asoslash, kredit shartlarini loyiha pul tushumlariga moslashtirish, ssenariy tahlili va monitoring bosqichlarini yagona tizimga bog‘laydi.

3. Bank kreditlari shartlarini ishlab chiqarish bosqichlari va pul oqimlariga moslashtirish korxonaning qarz yukini asosli boshqarishga xizmat qiladi. Mexanizmning amaliy samaradorligini baholash uchun uni tanlangan qurilish materiallari ishlab chiqaruvchi korxonalarning loyiha va moliyaviy ma’lumotlari asosida sinovdan o‘tkazish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Qurilish materiallari sanoatini tubdan takomillashtirish va kompleks rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-4198-son Qarori (20.02.2019). – https://lex.uz/docs/4207838

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Qurilish materiallari sanoatini jadal rivojlantirishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-4335-son Qarori (23.05.2019). – https://lex.uz/docs/-4351738

3. “O‘zsanoatqurilishbank” ATB (2021). Sement ishlab chiqarish bo‘yicha amaliy uslubiy qo‘llanma. – Toshkent. –

https://www.sqb.uz/upload/iblock/SEMENT_FINAL_PRINT_compressed.pdf

4. Behrens W., Hawranek P.M. (1991). Manual for the Preparation of Industrial Feasibility Studies. – Vienna: UNIDO.

5. Yescombe E.R. (2014). Principles of Project Finance. 2nd ed. – Amsterdam: Academic Press.

6. Gatti S. (2018). Project Finance in Theory and Practice. 3rd ed. – London: Academic Press.

7. Brealey R.A., Myers S.C., Allen F. (2020). Principles of Corporate Finance. 13th ed. – New York: McGraw-Hill Education.